

Justis- og beredskapsdepartementet

Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:

Saksbehandler:

Dato:

14/6304-6

Marit Kildal

01.09.2014

Høring - Utvisning av særreaksjonsdømte utlendinger

Helsedirektoratet viser til høringsnotat av juni 2014 fra Lovavdelingen, samt medfølgende høringsbrev datert 28. mai 2014. Frist for høringsuttalelse er 1. september 2014.

Det foreslås endringer i straffeloven, helsepersonelloven og utlendingsloven hva gjelder utvisning av særreaksjonsdømte utlendinger. Det foreslås at idømt særreaksjon opphører midlertidig ved utvisning av en særreaksjonsdømt utlending, samt at påtalemyndigheten skal avgjøre om reaksjonen skal opprettholdes eller opphøre dersom utlendingen vender tilbake til riket, jf. forslag til ny straffelov § 39 b femte ledd. Videre foreslås det at lovbestemt taushetsplikt ikke skal være til hinder for at det gis opplysninger om særreaksjonsdømte utlendinger til norske utlendingsmyndigheter og helsetjeneste i mottakerstaten, jf. forslag til ny helsepersonellov § 29 a. Til sist foreslås det endringer i utlendingsloven § 72 om at det før det treffes vedtak om utvisning skal innhentes uttalelse fra den faglig ansvarlige for særreaksjonen. Uttalelsen skal også fremlegges for påtalemyndigheten som skal gis anledning til å uttale seg om saken. Forslagenes bakgrunn er et ønske om regelendringer som kan tilskynde at utsendelsen av utviste særreaksjonsdømte utlendinger gjennomføres raskt og på en totalt sett god måte.

Helsedirektoratets kommentarer

Helsedirektoratet vil innledningsvis bemerke at vi deltok i den interdepartementale arbeidsgruppen som det vises til i høringsnotatet og som avga sin rapport i februar 2012. Rapporten ble imidlertid aldri offentliggjort og det er derfor uheldig å vise til den uten at den offentliggjøres i sin helhet.

Helsedirektoratet er enige i at det er behov for en tydeligere regulering av utvisning av særreaksjonsdømte utlendinger og at det bør være anledning til å utvise utlendinger som begår alvorlig kriminalitet, også når de ikke er strafferettslig tilregnelige. Vi er derfor enig i siktemålet med lovforslagene, det vil si å legge til rette for at særreaksjonsdømte utlendinger som kan utvises, faktisk blir utvist og i den grad det er forsvarlig, forlater landet.

Helsedirektoratet - Divisjon spesialisthelsetjenester

Avdeling bioteknologi og helserett

Marit Kildal, tlf.: 24163687

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050

Faks: 24 16 30 01 • Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

Til punkt 5.1 Dømte til tvungent psykisk helsevern

I kapittel 5 «Særreaksjonsdømte utlendinger i Norge», punkt 5.1 står det innledningsvis at det ikke føres løpende nasjonal oversikt over personer dømt til særreaksjonen tvungent psykisk helsevern. I avsnittene som følger er opprettelsen av en nasjonal koordineringsenhet i 2012 beskrevet.

Helsedirektoratet har følgende kommentar til dette avsnittet:

Fra 1. januar 2002 ble straffeloven endret slik at sikringsinstituttet ble erstattet med særreaksjoner for strafferettslig tilregnelige og utilregnelige personer med alvorlig kriminell atferd og fare for gjentagelse. De tre nye særreaksjonene var forvaring, tvungen omsorg og tvungent psykisk helsevern.

Etter noe erfaring med gjennomføring av særreaksjonen dom til tvungent psykisk helsevern oppstod et behov for bedre og løpende samhandling mellom påtalemyndighet, faglig ansvarlig og daværende Helse Øst RHF. Det var også behov for oversikt over behandlingsforløpene internt i den psykiatriske spesialisthelsetjenesten.

Helse Øst RHF besluttet å etablere en koordinerende enhet for personer med dom på overføring til tvungent psykisk helsevern i regionen, og opprettet Koordineringsenheten for dom til behandling 1. januar 2006.

Den 2. januar 2012 fikk Helse Sør-Øst RHF i oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet å gjennomføre en nasjonal utvidelse av Koordineringsenheten for dom til behandling. Helse Sør-Øst RHF gav oppdraget til Oslo universitetssykehus HF og Koordineringsenheten for dom til behandling den 21. mai 2012 (tekst er hentet fra <http://www.oslo-universitetssykehus.no/omoss/avdelinger/dom-til-behandling>).

Stortinget vedtok i juni 2012 endringer i psykisk helsevernloven. Endringene gjelder fra 1. juli 2012. Driften ved koordineringsenheten er nå hjemlet i psykisk helsevernloven § 5-2 a. Av samme lov § 5-2 b fremgår det blant annet at det skal etableres en nasjonal oversikt over tiltalte og domfelte til tvungent psykisk helsevern.

I januar 2013 (revidert september 2013) utga koordineringsenheten en retningslinje for samhandling ved iverksettelse og gjennomføring av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern, jf straffeloven § 39, jf § 44 første ledd. Denne skal sikre god samhandling mellom helse- og justissektoren.

Det er Utlendingsdirektoratet (UDI) som treffer vedtak om utvisning, men saker om utvisning forberedes av politiet. Før det treffes vedtak om utvisning skal Påtalemyndigheten innhente uttalelse fra den faglig ansvarlige for særreaksjonen, jf. psykisk helsevernloven § 1-4, om gjennomføringen av særreaksjonen og faren for nye alvorlige lovbrudd. I retningslinjen fra koordineringsenheten står det ikke noe om melding om utvisningsvedtak mellom UDI og koordineringsenheten. Det kan derfor være knyttet usikkerhet til om koordineringsenheten har full oversikt over hvor mange personer med dom til tvungent psykisk helsevern som har ulovlig opphold/utvisningsvedtak.

Til punkt 6.2 Hensyn ved utvisning av særreaksjonsdømte

Helsedirektoratet er enige i at det er behov for en tydeligere regulering av problemstillingen om utvisning av særreaksjonsdømte utlendinger. Vi ser videre at det kan være problematisk at en psykisk syk utlending som utfører en alvorlig kriminell handling får mulighet til oppholde seg i Norge på dette grunnlag, i motsetning til psykisk syke utlendinger som ikke utfører kriminelle handlinger.

Det er imidlertid, som arbeidsgruppen også skriver, en forutsetning for utvisning at personen helsemessig er i stand til å kunne transporteres ut, og at personen kan returneres til sitt hjemland i henhold til utlendingslovens bestemmelser og gjeldende menneskerettighetsforpliktelser.

Etter Helsedirektoratets vurdering vil det være en utfordring å vurdere om det helsemessige behandlingstilbudet som personen vil få i sitt hjemland, vil være av en slik karakter at utvisningen ikke vil være å anse som et uforholdsmessig tiltak. Det vises her til at terskelen for når EMK art 3 vil være til hinder for retur på grunn av helsemessige årsaker er høy, jf. for eksempel D. mot UK 2/5 1997 (St.Kitts) og Bensaid mot UK 6/5 2001.

Slik Helsedirektoratet ser det, må vurdering av om utvisning er et uforholdsmessig tiltak blant annet bygge på en grundig gjennomgang av den særreaksjonsdømtes helsetilstand og videre prognose.

For kunne foreta ovennevnte vurdering er det i utlendingsloven § 72 annet ledd foreslått en bestemmelse om at det skal innhentes en uttalelse fra den faglig ansvarlige for særreaksjonen «om gjennomføringen av særreaksjonen og faren for nye alvorlige lovbrudd». Etter Helsedirektoratets vurdering vil det være nødvendig å gi ytterligere retningslinjer for hva som ligger i begrepet «om gjennomføringen av særreaksjonen» og minimumskrav for hva en slik uttalelse fra den faglig ansvarlige skal inneholde av informasjon om den særreaksjonsdømtes helsetilstand. Dette er nødvendig for at det skal kunne foretas en forsvarlig vurdering av om utvisningen vil være å anse som et uforholdsmessig tiltak.

Det er i helsepersonelloven § 15 gitt særskilte bestemmelser om krav til utstedelse av attester, erklæringer o.l. Med attester, erklæringer o.l. menes som utgangspunkt enhver skriftlig bevitnelse, bekreftelse, vurdering e.l. som helsepersonell utsteder. Bestemmelsen omfatter også utstedelse av attest, erklæring o.l. vedrørende en person som ikke er helsepersonellens pasient. Eksempel på dette kan være sakkyndige erklæringer¹.

Etter Helsedirektoratets vurdering vil en uttalelse fra den faglig ansvarlige være å anse som en slik erklæring med de krav som stilles i helsepersonelloven § 15.

Helsedirektoratet støtter den nye bestemmelsen i utlendingsloven § 72 annet ledd under forutsetning av at det gis ytterligere retningslinjer, eventuelt at det vises til helsepersonelloven § 15 i merknader e.l. Det vises i denne forbindelse til psykisk

¹ Rundskriv IS-8/2012 Helsepersonelloven med kommentarer

helsevernloven § 3-1 første ledd hvor begrepet «*uttalelse*» er benyttet og hvor det i kommentarene til lovtekst på Rettsdata er vist til kravene i helsepersonelloven § 15.

Etter Helsedirektoratets vurdering bør også utlendingsloven § 72 annet ledd henvises til helsepersonelloven § 29 a.

Til punkt 6.3 Midlertidig opphør av særreaksjoner ved utvisning

Det er problematisert i høringsnotatet punkt 6.3 hvorvidt den særreaksjonsdømtes tvangsbehandling skal avsluttes/oppføre når utvisningen er iverksatt. Helsedirektoratet støtter den foreslåtte bestemmelsen i straffeloven § 39 b femte ledd forutsatt at utvisningen følger de angitte reglene for saksbehandling i utlendingsloven, herunder:

- at personen helsemessig er i stand til å kunne transporteres ut
- at personen kan returneres i henhold til relevante menneskerettighetskonvensjoner

Til punkt 6.6 Informasjon til mottakerstaten

Dette kapittelet i høringsnotatet omhandler forslag til ny § 29 a i helsepersonelloven som inneholder bestemmelser om at taushetsplikten ikke er til hinder for at det gis opplysninger utlendingsmyndighetene og til helsetjenesten i mottakerstaten.

Forslaget til ny § 29 a første ledd i helsepersonelloven gir blant annet hjemmel for den faglig ansvarlige for særreaksjonen til å kunne avgi en uttalelse til utlendingsmyndighetene slik det er krav om etter den nye bestemmelsen i utlendingsloven § 72 annet ledd.

Forslaget til ny § 29 a legger opp til en vid adgang til å fravike lovbestemt taushetsplikt etter helsepersonelloven ved at bestemmelsen verken inneholder krav om samtykke fra pasient eller inneholder skranken «*med mindre pasienten motsetter seg det*», slik flere av de andre unntaksbestemmelsene i helsepersonelloven kapittel 5 er utformet. Bestemmelsen tar således ikke hensyn til pasientens selvbestemmelsesrett.

Behandlingen av den aktuelle pasientgruppen skiller seg fra andre behandlingsforløp som helsepersonellovens taushetspliktregler retter seg mot, idet pasientene er dømt til behandling.

Formålet med helsepersonellovens taushetsplikt er å bidra til å verne om pasientens integritet, sikre befolkningens tillit til helsepersonell og helse- og omsorgstjenesten og sikre kvalitet i helse- og omsorgstjenesten. Taushetspliktbestemmelsene skal hindre at hjelpetrequende unnlater å oppsøke helse- og omsorgstjenesten ved behov for helsehjelp av frykt for uønsket spredning av opplysninger. Videre skal taushetsplikten bidra til at pasienter vil gi fra seg de opplysninger om seg selv og sin helsetilstand som er nødvendig for at helse- og omsorgstjenesten/helsepersonellet blir i stand til å yte forsvarlig helsehjelp. Pasienter skal føle seg trygge på at opplysninger som gis i

forbindelse med helsehjelp ikke benyttes i andre sammenhenger og utleveres til uvedkommende².

Hovedregelen om taushetsplikt i helsepersonelloven skiller imidlertid ikke mellom behandling av pasienter som er dømt til behandling eller pasienter som frivillig oppsøker helsetjenesten for å motta behandling. Helsepersonell som yter helsehjelp til særreaksjonsdømte vil være underlagt taushetsplikt etter hovedregelen i helsepersonelloven § 21. Når det gjelder de hensyn som begrunner taushetsplikten, så vil disse kunne vektlegges ulikt avhengig av om pasienten er frivillig innlagt eller dømt til psykisk helsevern etter straffelovens bestemmelser. Særlig vil dette kunne gjelde hensynet til pasientens integritet og selvbestemmelsesrett.

Det er vist til at den særreaksjonsdømte ved utvisning blir fri fra videre gjennomføring av den pådømte strafferettslige særreaksjon samtidig som vedkommende mister et behandlingstilbud i Norge. Dette kan oppleves både som et gode og et onde. Etter Helsedirektoratets vurdering bør det begrunnes ytterligere hvorfor flere av hensynene bak taushetsplikten settes til side. Problemstillingen er mangelfullt belyst i høringsnotatet og det hadde vært ønskelig at lovforarbeidene tydeliggjør at dette vil bli et unntak fra taushetsplikten der hensynet til rett resultat og sakens opplysninger er gitt overveiende vekt. De etiske refleksjonene rundt valget kunne vært nærmere drøftet ettersom dette vil være nyttige fortolkningsmomenter når man skal avgjøre hva som er «nødvendig og relevant» jf. våre kommentarer nedenfor.

Unntak fra hovedregelen om taushetsplikt bør være klart avgrensede. Helsedirektoratet mener at det bør gå klarere frem av et eventuelt unntak fra taushetsplikten hvilke opplysninger som kan gis. En naturlig avgrensning vil etter vår vurdering være at det skal dreie seg om nødvendige og relevante opplysninger av hensyn til formålet med utleveringen, i det ene tilfellet for å vurdere forholdsmessigheten av et eventuelt utvisningsvedtak og i det andre tilfellet av hensyn til behov for helsemessig oppfølging eller for å underlegges behandling i mottakerlandet.

Helsedirektoratet ser at det kan være behov for å gi taushetsbelagte opplysninger til helsetjenesten i mottakerstaten, og at slike opplysninger kan være av avgjørende betydning for den videre oppfølging av den særreaksjonsdømte.

Slik bestemmelsen nå er utformet så fremgår det ikke til hvem opplysningene kan gis til, hvem som kan gi opplysningene og i hvilken form de skal gis. Dette vil være en nødvendig presisering i bestemmelsen for å sikre at rett instans mottar informasjonen.

Helsedirektoratet anmoder også om at det vurderes å ta inn et nytt ledd i bestemmelsen om at den særreaksjonsdømte skal informeres om hvilke opplysninger som gis etter første og annet ledd. Til sammenligning vises det her til psykisk helsevernloven § 5-6 a siste ledd:

«Den domfelte skal informeres, om mulig på forhånd, om hvilke opplysninger som gis etter første ledd.»

² [Rundskriv IS-8/2012 Helsepersonelloven med kommentarer](#)

Helsedirektoratet har ingen ytterligere kommentarer.

Vennlig hilsen

Kristin Cordt-Hansen e.f.
fung. divisjonsdirektør

Anne Forus
fung. avdelingsdirektør

Dokumentet er godkjent elektronisk